

csak kevés különbség van egy gyógyszerészeti gyár s egy hadi sélokra mérgező anyagokat előállító üzem között. . . Az a végtelen könnyűség, amellyel ezek az üzemek úgyszólván egyik napról a másikra hadiszer gyártásra átállíthatók, a félelem és bizalmatlanság érzését ébreszti egy olyan szomszéd iránt, amely hatalmas kémiai iparral rendelkezik“.

Ez persze Németországra vonatkozik, amely még ma is vezet a kémiai iparban s tényleg egy kémiai háborúban, ha elegendő nagy légitlottával is rendelkezik, félelmes ellenfél volna még az állig felfegyverkezett Franciaországgal szemben is.

De nem csak Németország, ma már a többi nagyhatalom is kifejlesztette annyira vegyi iparát, hogy naponta 500 métermázsa klort, 900.000 font könnyeztetőgázt tud mindegyik előállítani. S a termelés egy egészen kis átállításával oly mennyiségekig lehet fokozni a mérgező és romboló anyagok termelését, hogy valóra lehet váltani *Botzheim* báró német tábornagy jövődölését: „A jövő háborúja minden valószínűség szerint még jobban meg fogja közelíteni a háború ősi formáját ahol a cél az ellenséges lakosság megtizedelése és rabságbavetése s az ország életfeltételeinek elvágása“. (*Betrachtungen über die Aufgaben der Waffentechnik, Berlin*).

Mérav Pál

Világszemle

1914—1918—1939 ?

„Nem akarok többet katonát látni“, — voltak Linder ezredes, magyar forradalmi hadügyminiszter szavai 1918-ban. Híresé vált ez a mondás, mely nagyjában fedte akkor a háborúból hazatért tömegek érzelmeit. Négyésféléves öldöklés után a magukhoz tért tömegek feltették a kérdést: miért volt ez az egész? És undorodtak a háborútól.

★

Már a háború alatt igyekezett mindegyik ellenfél a másikra hárítani a felelősség kérdését . . . ki tud azért felelni, hogy a farkas széttépi a bárányt, ki felel érte, hogy az oroslán betör a karámba . . . a ragadozó ott szerez zsákmányt, ahol találja, de a zsákmány kell neki, mert életfeltétele . . . A tőkés államok természetéhez tartozik a háború viselése, csak hogy az államok vezetői nagy ravaszul leplezni tudják a szándékaikat és „erkölcsi“ alibit keresnek és találnak is a háború igazolására.

★

„Soha többet háborút“, — kiabálták a tömegek 1918-ban, mert úgy érezték, hogy a profitért vitték őket meghalni. De különösen akkor érezték magukat becsapva, amikor megtudták — többek között, — hogy a központi hatalmak rég elvesztették volna a háborút, ha a szövetségesek nem gondoskodtak volna arról, hogy

a semleges országokon keresztül a háború viseléséhez megkapják a szükséges kőolajat, benzint és az egyéb nélkülözhetetlen nyersanyagokat. „Soha többé háborút!” — volt a jelszó, mert a háborúban a gazdag csak gazdagabb, a szegény csak szegényebb lesz . . . de miért is volt ez a háború?

Az összes háborús felek igyekeznek a másikra áthárítani a felelősség kérdését, pedig az Uristen se mossa le róluk, hogy valamennyien felelősek, mert a társadalmi rendszerükben benne van a háború szükséglete. Évtizedeken keresztül fegyverkeznek és fegyferkeznek, milliárdokat és milliárdokat költenek el fegyverekre és minden háború után és előtt a „másik” akarta a háborút, mert a felelősek nagyon jól tudják, hogy még a legnagyobb gonddal folytatott propaganda sem tudja népszerűvé tenni a támadó háború gondolatát . . . az ellenfélnek kell a támadónak lenni . . . a védekező háború, az a fügefalevél, mellyel a modern tőkés államok a háború nemtelenségét takarják, az új kor csak „védelmi háborúkat” ismer.

Az 1914—18-as háború is védelmi háború volt. Anglia és Franciaország védekezett a gazdaságilag egyre erősödő Németország ellen és Németország védekezett az őt fejlődésében megakadályozni akaró Franciaország és Anglia ellen. Természetesen, amidőn azt mondjuk, hogy Franciaország, vagy Németország, úgy mindenkor a francia és német nagytőkét kell érteni. A háborúban résztvett többi államnak kisebb mértékben hasonló problémáik voltak szűkebb szomszédaikkal, de mindegyik védekezett valamiért a másikkal szemben.

A háborús felek 1918-ban sem a győzők, sem a legyőzöttek sehogyan sem tudták igazolni, hogy miért volt a háború. A háború meztelenül állt az emberiség előtt minden borzalmával, kegyetlenségével. Az elkeseredett tömegek szívéből jött a kiáltás: „soha többé háborút!” A háború alatt a győztesek hangoztattak néhány egészen jól hangzó jelszót: „Népek felszabadítása”, „Demokrácia”, stb. volt olyan is, mely azt mondta, ne legyen győző és ne legyen legyőzött. Hogy hogyan néznek ki a győző államok, azt Németország megmutatta Breszt-Litowszkban, A szövetségesek, amikor békeszerződéseket kötöttek

A szövetségesek egy pillanatig sem gondoltak arra, hogy soha többet háborút. Dehogy, már a békeszerződések megkötésénél számításba vették, hogy a jövőben ki lesz a barát és ki lesz az ellenség. Egy pillanatig sem gondoltak arra, hogy no, most megkötjük az örök békét. Ilyen békeszerződés nem is kellene a tőkés államoknak, mert végeredményben az ő szempontjukból a háború a legjobb üzlet és pedig olyan üzlet, melyen már békeidőben is nagyon jól lehet keresni.

Németország a háború után demokratikus, Oroszország munkás-állam lett. Ez a két ország elég gyorsan egymásra talált a nagy szegénységben, melybe őket a háború sodorta és elég szép barátság fejlődött ki köztük. Németország demokratikus lett és nézd csak nézd, a demokratikus Németországot sem a demokratikus Franciaország sem a demokratikus Anglia nem támogatta. Sőt . . . Olyan terheket róttak rá, hogy csak úgy nyögtek bele a német munkások és arról szó sem lehetett, hogy a demokratikus Ausztria egyesüljön Németországgal, ez háborús ok lett volna . . . Egy békés, demokratikus Németország elég hosszú időre száműztte volna a háborút Európából, de ez lett volna a kisebbik baj, a nagyobbik baj, Oroszország volt. Egy demokratikus Németország segítségével a Szovjetek nagyhatalommá nővik ki magukat és tudja az ég, egy szép napon a demokratikus Németország és Oroszország nagy veszedelem lehet rájuk nézve, végre is az angol birtokok tekintélyes része Ázsiában van és ha a munkások állama kiépíti országát úgy bizony Moszkva—India határ 6 nap . . . szóval nem lehet tudni. A német demokráciát meg kell buktatni, mert nemcsak, hogy üzlet nem lesz, de a hosszú béke romlást fog hozni a londoni nagvtőkének . . . ezért kellett Hitlernek uralomra jutnia.

Hitler a bolsevikik elleni jelszavakkal került uralomra. Azt hiszem, már az első nap tudták Londonban, hogy Ausztria, Csehszlovákia, a Memel, sőt Danzigot is beleértve Németországhoz kerül. Mert ha nem akarták volna odaadni a másikat úgy az egyiket sem adták volna oda. De oda kellett adni, mert az oroszok nagy bajt jelentenek főleg Londonra és Hitler fogadkozott, hogy Európában rendet terem és nem tűri, hogy Európában ázsiai hatalmak uralkodjanak.

Azonban haditerveket, különösen az ilyen haditerveket körmönfontan kell előkészíteni. Az első teendő Európában a demokratikus pontocskákat kiradírozni a térképről. Mennyi ravaszságra, mennyi mesterkedésre volt szükségük az angol és francia vezetőknek úgy vetni a legkülönbözőbb cseleket pl. a spanyol népköztársaság ellen, hogy a saját népük ne verje őket agyon. Igazán nem könnyű Angliában miniszterelnöknek lenni — amíg sikerül egy olyan hősiesen harcoló köztársaságot demokratikus alapon tönkretenni. Nehéz, nagyon nehéz. Csehszlovákiával már könnyebb volt az eset. Miután a szlovákok kiléptek a Cseh-Szlovák köztársaság kötelékéből, úgy Anglia szavatossága megszűnt és Hitler védelembe vehette Cseh és Morvaországot. Chamberlain egész biztosan kezeit dörzsölte örömeiben, amikor meghallotta, hogy Hitler éppen most nyelte le a cseheket és morvákat. Mert ilyen ez a demokrácia, ha üzletről van szó. Népek, kultúrák pusztulhatnak, az minden nem érték, érték a profit.

Kinek volna most kedve Münchennel vagy külön Danziggal foglalkozni, amikor már Varsó elesett és a Szovjetek Magyarország határán vannak; ki akarná most bizonygatni, hogy Münchenben Hitler egy váltót írt alá, melyet Stalinnak kellett volna megfizetnie és hogy Hitler már akkor tudta, hogy ő nem fogja ezt a váltót sohasem bemutatni hanem vissza fog térni Németország vilmosi államához: Anglia az ellenfél, akit meg kell verni, mert a nagy német üzlet útjában Anglia áll.

Hiába fogadkozik Hitler, hogy neki további területi igényei nincsenek, ezt jó néhányszor hallottuk tőle, Anglia nem kíváncsi Hitler ígéreteire, amikor a legfontosabb ígérését a Szovjetek elleni felvonulást nem tartotta be és ezzel a háború — melynek mindenképpen ki kellett törnie — megint csak az 1914-es jelleget kapta. Mert Anglia nem engedi a nagy versenytárat megnőni.

A második imperialista háború folyik. Hitler bizonykodik, hogy nincs értelme a háborúnak, mert a danzigi kérdés elintézését nyert és ő most már semmit a világon nem akar. Joggal lehet Anglia dühös Hitlerre. Az ő jóvoltukból elért mindent. A demokráciákat Anglia kiirtatta Európában és a döntő lépésnél, amikor minden úgyszólván készen állt, hogy a tőkés társadalmak leszámoljanak e társadalom nagy ellenségével a Szovjetunióval, abban a pillanatban e harszólóvivője Hitler ellenük fordul! A Szovjeteknek igazán nem fekélykedhet nagyon a szívéükön melyik eszi meg a másikat. Az egyik olyan ragadozó, mint a másik. Imperialista háború folyik 1939-ben, hogy meddig tart azt nem lehet tudni, de egy bizonyos, hogy ebben a háborúban is a szegények még szegényebbek lesznek, de az is lehet, hogy e háborúnak más jelleget tudnak adni a dolgozók és akkor nyerhetnek egy egész világot.

R11

Lengyelország

Mindnyájan sejtettük, hogy Lengyelország nem képes sokáig ellenállni Németországnak, és mégis meglepett bennünket az a könnyedség, mellyel Hitler seregei elsöpörték a kétmillió lengyel hadsereget.

Tudtuk, hogy a német hadsereg modernebb, jobban motorizált több a tankja, több a repülőgépe, de a spanyol háború példájából láttuk, hogy egy lelkes hadsereg nagy tehnikai fölényrel szemben is meglehetősen hosszú ideig erős ellenállást tanusíthat. Nem ez volt a helyzet a lengyeleknél. Hiszen a németek szeptember 1-én támadták meg Lengyelországot, egy hét múlva már Varsó előtt állottak, ott ugyan megtorpanak, de alig telt bele még egy hét és már Lemberg alatt bukkantak fel.

Hogyan lehetséges az, hogy a 35 millió ország oly egykettő megtört a támadás alatt? Miért nem készültek fel jobban a német támadásra?

Kinek volna most kedve Münchennel vagy külön Danziggal foglalkozni, amikor már Varsó elesett és a Szovjetek Magyarország határán vannak; ki akarná most bizonygatni, hogy Münchenben Hitler egy váltót írt alá, melyet Stalinnak kellett volna megfizetnie és hogy Hitler már akkor tudta, hogy ő nem fogja ezt a váltót sohasem bemutatni hanem vissza fog térni Németország vilmosi államához: Anglia az ellenfél, akit meg kell verni, mert a nagy német üzlet útjában Anglia áll.

★

Hiába fogadkozik Hitler, hogy neki további területi igényei nincsenek, ezt jó néhányszor hallottuk tőle, Anglia nem kíváncsi Hitler ígéreteire, amikor a legfontosabb ígérését a Szovjetek elleni felvonulást nem tartotta be és ezzel a háború — melynek mindenképpen ki kellett törnie — megint csak az 1914-es jelleget kapta. Mert Anglia nem engedi a nagy versenytárat megnőni.

★

A második imperialista háború folyik. Hitler bizonykodik, hogy nincs értelme a háborúnak, mert a danzigi kérdés elintézését nyert és ő most már semmit a világon nem akar. Joggal lehet Anglia dühös Hitlerre. Az ő jóvoltukból elért mindent. A demokráciákat Anglia kiirtatta Európában és a döntő lépésnél, amikor minden úgyszólván készen állt, hogy a tőkés társadalmak leszámoljanak e társadalom nagy ellenségével a Szovjetunióval, abban a pillanatban e harszólóvivője Hitler ellenük fordul! A Szovjeteknek igazán nem fekélykedhet nagyon a szívükön melyik eszi meg a másikat. Az egyik olyan ragadozó, mint a másik. Imperialista háború folyik 1939-ben, hogy meddig tart azt nem lehet tudni, de egy bizonyos, hogy ebben a háborúban is a szegények még szegényebbek lesznek, de az is lehet, hogy e háborúnak más jelleget tudnak adni a dolgozók és akkor nyerhetnek egy egész világot.

R11

Lengyelország

Mindnyájan sejtettük, hogy Lengyelország nem képes sokáig ellenállni Németországnak, és mégis meglepett bennünket az a könnyedség, mellyel Hitler seregei elsöpörték a kétmillió lengyel hadsereget.

Tudtuk, hogy a német hadsereg modernebb, jobban motorizált több a tankja, több a repülőgépe, de a spanyol háború példájából láttuk, hogy egy lelkes hadsereg nagy tehnikai fölényrel szemben is meglehetősen hosszú ideig erős ellenállást tanusíthat. Nem ez volt a helyzet a lengyeleknél. Hiszen a németek szeptember 1-én támadták meg Lengyelországot, egy hét múlva már Varsó előtt állottak, ott ugyan megtorpanak, de alig telt bele még egy hét és már Lemberg alatt bukkantak fel.

Hogyan lehetséges az, hogy a 35 millió ország oly egykettő megtört a támadás alatt? Miért nem készültek fel jobban a német támadásra?

Ha visszaemlékszünk azokra a szép napokra, amikor Beck külügyminiszter több ízben meghívta vadászatra Göringet és néhai Gömbös Gyulát, akkor kezdjük érteni miről van szó. Hiszen még a múlt télen is Mussolini veje, Cianó gróf volt Beck kedves vendége. A lengyelek sohasem gondoltak arra, hogy Németország ellen harcoljanak. Ha háború lesz — gondolták Beck és Rydz-Smigly — úgy abban a háborúban Lengyelország és Németország egy és ugyanazon az oldalon fognak harcolni a Szovjet Unió ellen.

Az utolsó hónapokban Hitler már egyre erélyesebben követelte Danzigot és a Korridort. A lengyelek azonban még most sem hittek a háború lehetőségében. Reménykedtek abban, hogy Hitler valamilyen más koncepciót is megelégszik majd, reménykedtek abban, hogy a legközelebbi háború Németország és a Szovjet között fog lejátszódni. Így történhetett meg, hogy habár Hitler már márciusban követelte Danzigot, még augusztus végén is védtelen volt Lengyelország nyugati határa.

A német-szovjet megnemtámadási szerződés borzasztó meglepetés volt Chamberlain, Daladier és Beck ezredes számára. Azután pillanatnyi gyorsasággal követték egymást az események: Hitler támadott, Chamberlain, Daladier tanácskoztak, beszédeket tartottak, a lengyelek pedig készületlenül állottak a hatalmas rejű támadással szemben.

Más bajok is voltak Lengyelországban. A közpénzeket minden demokratikus ellenőrzés kikerülésével botránnyosan kezelték. A 35 milliós Lengyelország hadserege feleannyit nem ért, mint a kis 16 milliós Csehszlovákiáé. Míg a cseheknek a legmodernebb fegyverzetük, aránylag sokkal több repülőgépük és nagyon tekintélyes motorizált erejük volt, addig a lengyel urak még mindig a régimódi, fényes lovassággal, a híres lengyel ulánusokkal parádéztek, nehéz tűzérségük nagyon csekély, motorizált osztagjaik pedig százalmasan gyengék voltak. Valaha Napoleon modernül felfegyverzett gyalogsága ellen a magyar urak, a hírhedt „nemesi fölkelés“, ősi pailosokkal, fringiákkal ellátott nemesi csapatait vezették, melyek pelyvaként repültek szét a francia gyalogság szuronyrohamától. Valahogy ugyanígy harcolhattak most a lengyel nemesi lovasok a tankok ellen.

A 35 milliós Lengyelországban élt 8 millió elnyomott, éhező ukrán zsellér, vagy szegényparaszt, akinek saját nyelvét nem volt szabad használni. Volt 3 millió fehérorosz, akiknek szintén nem volt jobb helyzetük. Volt 3 millió zsidó, akiknek nem volt emberi joguk, emberi helyzetük, betévő falatjuk. Voltak ott németek, litvánok, sőt a müncheni árulás óta csehek is akadtak Lengyelországban. Összesen vagy 16 millió elnyomott nemzetiség, melyeknek nem volt joguk, nem volt szerepük az ország és a hadsereg vezetésében. El lehet-e várni az ukrántól és fehérorosztól, a litvántól és csehtől, aki mindig gyűlölte a lengyel államot, hogy éppen olyan hősiiesen harcoljon a lengyel urakért, mint ahogy spanyol földműves harcolt saját földjéért, saját szabadságáért?

De magának a lengyel népnek sem volt joga, nem volt földje,

Ha visszaemlékszünk azokra a szép napokra, amikor Beck külügyminiszter több ízben meghívta vadászatra Göringet és néhai Gömbös Gyulát, akkor kezdjük érteni miről van szó. Hiszen még a múlt télen is Mussolini veje, Cianó gróf volt Beck kedves vendége. A lengyelek sohasem gondoltak arra, hogy Németország ellen harcoljanak. Ha háború lesz — gondolták Beck és Rydz-Smigly — úgy abban a háborúban Lengyelország és Németország egy és ugyanazon az oldalon fognak harcolni a Szovjet Unió ellen.

Az utolsó hónapokban Hitler már egyre erélyesebben követelte Danzigot és a Korridort. A lengyelek azonban még most sem hittek a háború lehetőségében. Reménykedtek abban, hogy Hitler valamilyen más koncepciót is megelégszik majd, reménykedtek abban, hogy a legközelebbi háború Németország és a Szovjet között fog lejátszódni. Így történhetett meg, hogy habár Hitler már márciusban követelte Danzigot, még augusztus végén is védtelen volt Lengyelország nyugati határa.

A német-szovjet megnemtámadási szerződés borzasztó meglepetés volt Chamberlain, Daladier és Beck ezredes számára. Azután pillanatnyi gyorsasággal követték egymást az események: Hitler támadott, Chamberlain, Daladier tanácskoztak, beszédeket tartottak, a lengyelek pedig készületlenül állottak a hatalmas rejű támadással szemben.

Más bajok is voltak Lengyelországban. A közpénzeket minden demokratikus ellenőrzés kikerülésével botránnyosan kezelték. A 35 milliós Lengyelország hadserege feleannyit nem ért, mint a kis 16 milliós Csehszlovákiáé. Míg a cseheknek a legmodernebb fegyverzetük, aránylag sokkal több repülőgépük és nagyon tekintélyes motorizált erejük volt, addig a lengyel urak még mindig a régimódi, fényes lovassággal, a híres lengyel ulánusokkal parádéztek, nehéz tűzérségük nagyon csekély, motorizált osztagjaik pedig százalmasan gyengék voltak. Valaha Napoleon modernül felfegyverzett gyalogsága ellen a magyar urak, a hírhedt „nemesi fölkelés“, ősi pailosokkal, fringiákkal ellátott nemesi csapatait vezették, melyek pelyvaként repültek szét a francia gyalogság szuronyrohamától. Valahogy ugyanígy harcolhattak most a lengyel nemesi lovasok a tankok ellen.

A 35 milliós Lengyelországban élt 8 millió elnyomott, éhező ukrán zsellér, vagy szegényparaszt, akinek saját nyelvét nem volt szabad használni. Volt 3 millió fehérorosz, akiknek szintén nem volt jobb helyzetük. Volt 3 millió zsidó, akiknek nem volt emberi joguk, emberi helyzetük, betévő falatjuk. Voltak ott németek, litvánok, sőt a müncheni árulás óta csehek is akadtak Lengyelországban. Összesen vagy 16 millió elnyomott nemzetiség, melyeknek nem volt joguk, nem volt szerepük az ország és a hadsereg vezetésében. El lehet-e várni az ukrántól és fehérorosztól, a litvántól és csehtől, aki mindig gyűlölte a lengyel államot, hogy éppen olyan hősiiesen harcoljon a lengyel urakért, mint ahogy spanyol földműves harcolt saját földjéért, saját szabadságáért?

De magának a lengyel népnek sem volt joga, nem volt földje,

nem volt munkája. Milliós számra vándoroltak ki a lengyelek nem csak Amerikába és Kanadába, de Franciaországba és Belgiumba is, ahol a kohók és szénbányák lengyelekkel vannak tele. (És még egy nemzetiséggel, melynek sorsa urai jóvoltából ugyanolyan mint a lengyel népé: magyarokkal.) A politikai elitélteket őrző fegyházak tele vannak lengyel munkásokkal. Internáló táborokba zárták az elégedetlenkedőket és emlékszünk még arra, hogy 1937-ben óriási sztrájkok és parasztlázadások rázták meg Lengyelországot. Még Vitos, a kisgazdapárt vezére is kénytelen volt külföldre menekülni.

A Dózsa-forradalmat Mohács követte, mert a magyar föld népe nem akart parasztyilkos urak vezérlete alatt a török ellen harcolni. Épp így nem tudott ma harcolni a lengyel nép lengyel urak vezetése alatt

Ha pedig még azt is megemlítjük, hogy a lengyel urak visszautasították a Szovjet segítségét, tiltakoztak az ellen, hogy a vörös hadsereg lengyel földön harcoljon a náciik ellen, akkor megállapíthatjuk azt, hogy Lengyelország meglepetésszerűen rohamos összeomlása egyedül a lengyel uralkodó osztály bűne.

★

A német—orsz szerződéssel, Lengyelország felosztásával, Chamberlain, Hitler, Daladier sorozatos beszédeivel mindjobban tisztul a nemzetközi helyzet. Ezt a tisztulást természetesen nem úgy kell értelmezni, mint a béke erősödését. Ellenkezőleg. Egyre közelebb és közelebb jutunk a háborúhoz. A háborút előidéző sötét hatalmak teljes erővel munkába kezdtek. Az imperialista államok bel- és külpolitikailag egyaránt készítik elő a talajt a végső összecsapásra.

Franciaországban a békét hirdetőket börtönbe zárták, hazaárulás címén eljárást indítottak ellenük és a legtökéletesebb propagandaeszközökkel gyúrnák át az emberek lelkét, előkészítvén őket a háború ördögi, pusztító eszméinek befogadására Anglia nagyszabású külpolitikai akciókkal készíti elő győzelmét. A semleges államok előtt igyekszik bizonygatni álláspontja helyességét. Hivatalosan még csak Németország, illetve a német kormány ellen folyik a propaganda, az angol rádió, a lapok azonban már Szovjetországot is kikezdték.

Mindezek ellenére az angol propaganda kissé nehézkesen dolgozik. Nehéz ugyanis bebizonyítani igazát. A háborút ideológiai háborúnak igyekszik feltüntetni, de ehhez hiányzik az a szilárd erkölcsi kiindulási pont, mely igazolhatná London mostani állásfoglalását és amely lehetővé tenné a most még semleges államoknak az angol—francia blokkhoz való csatlakozását. Chamberlain azzal magyarázza az angol háborús politikát, hogy a világot a bizonytalanságtól és nemzeti szocializmustól akarja megmenteni. A demokrácia védelmében?, mert ugyan miféle demokráciát véd a mostani Franciaországban, vagy méginkább a többi, eddig még semleges államokban, amelyek tudvalevőleg jobbra diktatórikus berendezésűek? Vagy, ami még fogasabb kérdés, hogyan akarja helyreállítani a tartós békét? Miként rendezné el Európát, ha tör-

ténetesen megnyeri a háborút? Visszaállítani a régi weimári Németországot? Mindenki látta, hogy ez a világháború utáni kísérlet hogyan végződött. És mindenki tisztában van azzal, hogy a mai német rezsim megváltoztatásával nem áll meg az átalakulás folyamata Németországban, hanem sokkal mélyrehatóbb társadalmi változásokkal fog járni. Ha még ezek mellé megemlítjük, hogy a régi, demokratikus Németország idejében Anglia volt a legéberebben vigyázó csendőr, aki még lélegzetet sem engedett a demokratikus Németországnak, míg Hitler idejében egyre-másra juttatta tőrkre a középeurópai kisállamokat, feláldozva őket a diktatórikus Németországnak, mindenki előtt világossá válik, hogy London nem eszményi célokért kezdte meg és folytatja a háborút. Nem a nemzeti szocializmus itt a főkérdés, nem is Európa biztonsága, mely — amint láthattuk — azelőtt sem érdekelt az angol lordokat vajmi nagyon. Sokkal reálisabb, kézenfekvőbb, megfoghatóbb célokért harcol ma az angol imperializmus.

Aki figyelemmel kísérte az utóbbi időkben a sajtó gazdasági rovatait, könnyen alkothat magának képet arról, hogy miféle gazdasági érdekellentétek fejlődtek ki lassan Európában a kliringblokkok és a szabad devizával kereskedő államok között. A *Hül* augusztusi számában megjelent „Kliring“ című cikk tisztán rámutat arra, miféle örök működtek közre a mostani háború kitörésénél. Természetesen nem csak ez az egyedüli ok. Az angol gazdasági érdekek messze túl nyúlnak Európa határain és súlypontjuk inkább Ázsiában van. Ha Észak- és Középeurópa, Délamerika államaival vissza is esett a kereskedelmi forgalom, még mindig megmaradt szinte kimeríthetetlen forrásként Ázsia, felmérhetetlen gazdagságával.

Ez a piac eddig még sohanem tapasztalt métrékben került veszélybe. Új világhatalom támadt, melynek gazdasági berendezése az angol világhíradalom egész kereskedelmi, ipari termelését és utánpótlását felborulással fenyegeti.

Akármilyen ideálisan hangzanak is tehát az angol premier szavai, a meztelen valóság az, hogy a most folyó háború, azaz a most csak igazában elkezdődő háború, valódi, hamisítatlan imperialista háború lesz.

Anglia világhatalmi pozícióját meg akarja tartani, ezt pedig ma már nem lehet többé más államok feláldozásával megtenni — itt háborúzni kell!

Amint a különböző parlamentekben elhangzott beszédekből, rádióból, újságokból látjuk, mindjobban tisztázódik Németország volt szerepe az angol imperialista törekvésekkel kapcsolatban. Amit itt mi már régen mondtunk, hogy a hitleri Németország az angol imperializmus Középeurópába tólt előőrse volt, az most beigazolódott. Az előørs azonban megadta magát az ellenségnek, sőt elárulta a főhaderő stratégiai terveit is.

Új csapatokat kell kiküldeni és új haditervet kell kiépíteni.

Anglia a neki tett szolgálatokat jól megfizeti; példa rá Auszt-

ria, Csehszlovákia sorsa. Kifizető dolog tehát ilyen szolgálatban állni.

Nem is várat sokáig magára a másik, aki tovább viszi a Németország által elhagyott zászlót, tovább lármázik a kommunizmus ellen és tovább prüszköl a Szovjet Unió felé, azt a látszatot keltve, mintha új bástya épült volna fel Európában a régi rendszer megvédésére. A jelszó szintén a régi: megvédeni Európát a kommunizmus barbárságától, biztosítani a békét és minden nagy népnek helyet adni a nap alatt.

Európának új békeangyala támadt Olaszország képében. A tengely szép csendben, de annál biztosabban meggörbült, megrepedezett, majd aránylag nagyon rövid idő alatt teljesen elkopott. Még se volt az olyan jó acélból. Igaz, a hadiipar sohasem produkálhat olyan tartós dolgokat, mint a békebeli.

Senki sem követi olyan éber figyelemmel Oroszország tetteit, mint az olasz sajtó. És senki sem figyelmezteti oly buzgó hűséggel Londont az őt fenyegető veszélyre. Mindenesetre figyelemreméltó jelenség, hogy a szinkjangi, afganisztáni, stb. csapatösszevonásokról az olasz sajtó közölt legelőször híradást, ha mindjárt ezeket a híradásokat meg is cáfolta az orosz távirati iroda.

Az Alduna mentén biztató jelenségekkel találkozunk. Az imperialista ármányokkal egymásnak ugrasztott kis nemzetek kezdenek összelepedni és egy nagyobb szabású összefogás körvonalai bontakoznak ki a láthatáron. Románia, Magyarország, Jugoszlávia és ezzel együtt a többi balkán-államok semlegességi blokkja hatalmas erőt képviselne a mostani, háborús jelszavaktól visszhangzó Európában.

Ennek a semlegességi blokknak tényleg, a szó legszorosabb értelmében vett semlegesség alapján kellene felépülnie. Mihelyt azonban az imperializmus bármely változata érvényesül ebben az alakulatban, annak fennmaradása már nem biztosított.

Már most jelentkeznek hivatlan prókátorok, akik ebbe, a kisállamokat egyedül érdeklő ügybe szeretnék magukat is belekeverni, hogy azután lassan vezetőszerpéhez jussanak és imperialista érdekek szolgálatába állítsa az eddig semleges tömböt.

Európa északi felében pillanatnyilag válságossá vált a helyzet. A balti államokkal kötött szerződések útján a Szovjet erős támaszpontokat akar magának kiépíteni a tengeren. Ezek a támaszpontok nagy fejtörést okoznak a polgári sajtónak. A szovjet imperializmusról fecsegnek mindenféle zagyvaságot, orosz invázióval rémisztik a békés kispolgárokat és mindezt azért, hogy a most folyó háború igazi jellegét elmázolhassák. A tőkés államok, illetve a tőkés rendszer fejlődésének törvényszerű fázisa az imperializmus. Ebben az imperializmusban a társadalom belső ellentmondásai a legnagyobb mértékben kifejezésre jutnak és hatásuk elkerülhetetlenül háborúkat idéz elő. Tisztán áll ez a szovjet-vezetők előtt. Mindent meg kell tehát tenniük, hogy ez a

háború teljesen felkészülten találja őket. Itt nem beszélhetünk imperializmusról, hisz ez csak a tőkés rendszerű államok tulajdonsága, itt csak az imperializmus elleni felkészülésről lehet szó. A nagy, tőkés rendszerű államok természetesen szintén látják ezt és minden igyekezetükkel odahatnak, hogy ezt a felkészülést megakadályozzák. A balti államok esetében Finnország jelenti ma azt az ütköző pontot, amely az első meglepetéséből magához-tért imperialista hatalmak a Szovjet önbiztosítási munkája útjába állítottak.

Törökország a másik nehéz probléma. Itt már a közelkeleti mandatorikus birtokok biztosítása játszik nagy szerepet. Hogy az ázsiai angol gyarmatok körül történt csapatösszevonásokat csak-ugyan végrehajtotta-e a Szovjet, az ma még tisztázatlan és így nem lehet egész bizonyossággal megítélni a helyzetet.

A Szovjet Unió azonban — eltekintve a zavaros helyzetjelenségektől, amelyek úgy állítják be a dolgokat, mintha az egész angol gyarmatbirodalom veszélyben forogna — a győzelem esélyeire vonatkozóan minden kétséget ki akar zárni. Mindent elkövet, hogy olyan feltételek mellett vegye fel a mérkőzést, amelyek előre biztosítják maradék nélküli győzelmét.

Subotica 1939. október 15.

Szántó Árpád

Figyelő

Szabó Dezső Erdély dolgozó magyarjaihoz

Megérkezése első napján, Szabó Dezső fogadta a sajtó kolozsvári munkatársait. Egyenes, felelős szóval kimondotta azt, amit sok rágalmazó vádaskodás közepette mi is következetesen hangoztattunk, — hogy ha „Keleteurópa kis népei, amelyek ugyanazok előtt a külső veszélyek és belső problémák előtt állnak . . . gazdasági és védelmi (katonai) együttműködéssel biztosítanak egymás egyéni fejlődését, semmilyen nagyhatalom nem pumpolhatná őket gazdaságilag s nem lennének kitéve olyan megaláztatásoknak, amelyek nem egy nemzet, hanem egy egyén öntudatára is elviselhetetlenek . . .“

Sok tanulságot hozott Szabó Dezső látogatása nekünk — magának pedig sokféle élményt.

A vasárnapi vendiáktalálkozón a tanuló ifjúság lelkes tapsai között magáról megfedekezve, feszülő gyermekké ifjult a hatvan éves író. A találkozó esti bankettjén pedig, a kevésszámú jelenlevők barátságos körében, alkalom nyílt arra, hogy felfedje élete nagy szertelenségeit, szertelenségében is egyetlen nagy célját és értelmét.

Régi tanárai és lelkészek üdvözölték Szabó Dezsőt. Egyik üdvözlésre a következő szavakkal válaszolt: „Mindenek előtt alázatosan köszönöm, hogy megbocsájtja nekem az „Elsodort falut“